

Vrouwen mannen mensen (1984)

Sieth Delhaas

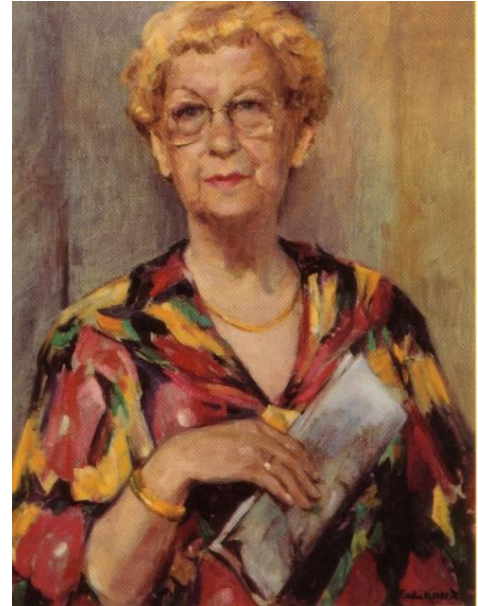
Wending, mei 1984

Commentaar

Op 6 april jl. aanvaardde Prof. dr. Catharina J. M. Halkes (63) het ambt van bijzonder hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Feminisme en Christendom heeft wortel geschoten in Nederland. De Nijmeegse Universiteit heeft de primeur in Europa.

Mevrouw Halkes kwam – door de veranderingen die Vaticanum II met zich bracht – op 45-jarige leeftijd in de gelegenheid theologie te studeren. Daarna kreeg zij in 1970 een plaats als pastoraal supervisor aan deze universiteit. Daarnaast besteedde zij in de jaren 1975 en 1976 al haar vrije tijd aan de begeleiding van het studieproject ‘feministische theologie’. De ervaring hiermee opgedaan leverde haar in mei 1977 een speciale fulltime opdracht op tot onderzoek en onderwijs met betrekking tot ‘Feminisme en Christendom’, in 1981 resulterend in haar benoeming tot docente in dit vak.

Intussen heeft Cath. Halkes op 8 februari 1982 een eredoctoraat in de theologie aan de Universiteit van Yale (VS) gekregen als waardering voor haar pionierswerk voor ‘feminisme en christendom’ in Europa en wegens haar belangrijke bijdrage aan de vorm en inhoud van de feministische theologie.

Beeld Gods zijn

Uit haar inaugurele rede wil ik twee belangrijke punten aanstippen. Ten eerste de visie, die zij geeft op de betekenis in de theologie van het ‘beeld Gods zijn’ van de mens. Tot een herbezinning hierop voelde zij zich gedwongen omdat zij als feministisch theologe zich niet kan vinden in de oplossingen, die manlijke theologen en filosofen voor de relatie man-vrouw in de christelijke antropologie hebben aangedragen.

In die bezinning baseert zij zich op Genesis 1. Vecht de relationele structuur van Barth aan en volgt de exegete Phyllis Bird in haar kritiek op Barth, waarin ze zegt, dat Adam gemodelleerd is naar God, wat hem onderscheidt van alle andere schepselen en wat ook gevolgen heeft voor de relatie daarmee. Enerzijds is de mens dus ‘als God’, op God gelijkend, beeld van God, en hierbij behoort de opdracht dat de mens het beheer over al het geschapene heeft. Anderzijds is de mens niet als God, maar als de andere schepselen, namelijk gekenschetst door seksuele differentiatie. Prof. Halkes zegt dan, dat als men op deze wijze Genesis 1: 26-28 leest, er een belangrijk onderscheid ontstaat tussen beeld of gelijkenis en heerschappij enerzijds, en seksuele verscheidenheid en zegening tot vruchtbaarheid anderzijds. Zo komt zij tot de uitspraak, dat als het beeld-van-God-zijn in een christelijke antropologie het eerste en

onderscheidende kenmerk is van het mens-zijn, het accent dan als vanzelfsprekend komt te liggen op de mens als persoon door wie het mysterie van God zichtbaar wordt en dóórklinkt. Hierop baseert zij haar transformatieve model in de relatie man-vrouw, gericht op het persoon-zijn van elke mens als beeld van God als ook gericht op een omvorming van de maatschappij tot een samenleving in gelijkwaardigheid en wederkerigheid van allen.

Transformatie

Het tweede belangwekkende punt is de eigen transformatie van de mens in de zin van bijbelse bekering.

‘Gods bedoeling’, aldus Prof. Halkes, ‘met de mens is er niet op gericht mensen klein te houden, maar ook hen tot gekwalificeerd leven te brengen’. Bij de bekering ziet zij zich, door de ervaringen met kerk en theologie, genoodzaakt nader te preciseren om de werkelijkheid van mannen en vrouwen concreet in het oog te houden. Via een onderzoek van de feministisch theologe Judith Plaskov, die de theologische begrippen zonde en genade bestudeerde, komt zij tot de conclusie, dat de beelden van zonde als trotse macht en van genade als vermorzeling van het opstandige zelf, niet kloppen als universeel menselijke werkelijkheid, maar eerder een ervaring is van vele mannen. Voor de meeste vrouwen is er de ‘zonde’ van het gebrék aan ‘zelf’ en moed om zelf een eigen mens te worden en de eigen verantwoordelijkheid op zich te nemen.

Voor wie Feminisme en Christendom een onmogelijke combinatie vindt, geldt: ‘Ze móésten elkaar wel tegen het lijf lopen toen eenmaal het feminisme ook vrouwen in de kerken en in de theologiebeoefening bleek aan te trekken.’ Hoe de relatie in de toekomst van deze schijnbaar onmogelijke combinatie zal verlopen is nog een verrassing. Mevrouw Halkes troost zich echter met deze hoop: ‘dat een relatie tussen twee partners, die niet vertrekt vanuit overspannen verwachtingen, wellicht goede levenskansen heeft.’

‘Vrouwen-mannen-mensen’ Prof. dr. Cath. J. M. Halkes, Ambo - Baarn, f 9,75.